

ІПКЄФ
НФДУ

Міністерство охорони здоров'я України
Національний фармацевтичний університет
Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації
Кафедра фармацевтичної технології, стандартизації та сертифікації ліків

Матеріали

*III Науково-практичної Internet-конференції
з міжнародною участю*

ФАРМАЦЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ, СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Харків, 16 червня 2026

УДК: 614.25:615.1:378.22

ОСНОВНІ БАР'ЄРИ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ФАРМАЦЕВТІВ В УКРАЇНІ

Березняков А. В.

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації
Національного фармацевтичного університету, м. Харків, Україна
an-ber@ukr.net

Вступ. Безперервна освіта є необхідною для підтримки професійної компетентності фармацевтів і забезпечення якісної фармацевтичної допомоги. Ефективність її залежить від багатьох факторів і у тому числі тих, які обмежують участь працівників фармації у заходах безперервної освіти.

Незважаючи на позитивне ставлення фармацевтів до навчання, частота участі у заходах безперервної освіти інколи обмежується низкою факторів. Отримані дані, свідчать, що основними бар'єрами є нестача часу, відсутність інформування та оголошень про заходи безперервної освіти від провайдерів, необхідність вести самостійний пошук, нерегулярність проведення професійних заходів та підтверджують закономірність, що краща організаційна підтримка та інформованість про сучасні навчальні технології та ресурси, цифрові платформи дистанційного навчання, регулярність проведення дозволяють частіше брати участь у заходах підвищення кваліфікації.

Ключові слова: безперервна професійна освіта фармацевтів, безперервний професійний розвиток.

Abstract. Continuous education is necessary to maintain the professional competence of pharmacists and ensure high-quality pharmaceutical care. Its effectiveness depends on many factors, including those that limit the participation of pharmacy workers in activities continuing education.

Despite the positive attitude of pharmacists towards training, the frequency of participation in continuing education events is sometimes limited by a number of factors. The data obtained indicate that the main barriers are lack of time, lack of information and announcements about continuing education events from providers, the need to conduct an independent search, irregularity of professional events and confirm the pattern that better organizational support and awareness of modern educational technologies and resources, digital distance learning platforms, and regularity of events allow more frequent participation in advanced training events.

Key words: continuing professional education of pharmacists, continuous professional development.

Вступ. Безперервна освіта (БО) – це структурована діяльність, що підтримує компетентність фармацевтів та її розвиток протягом усього професійного життя, включаючи дистанційні та офлайн курси, конференції, майстер-класи, лекції, семінари та інші навчальні ресурси. БО охоплює формальні та неформальні заходи для вдосконалення практики та кар'єрного зростання. Для цього українські фармацевти беруть участь у програмах безперервного професійного розвитку (БПР) додаткових курсах та тренінгах які

в Україні регламентуються законодавчо, зокрема через систему ліцензування та акредитації [1]. За останні десятиліття фармацевтична професія в Україні значно змінилася: сучасні умови праці фармацевтів все більш вимагають не лише відпускати лікарські засоби, а й консультувати пацієнтів та надавати допомогу, керуючись правилами та положеннями фармацевтичної опіки [2]. Це викликано не тільки культурою обслуговування в аптечних закладах, скільки попередженням розвитку побічних ефектів при прийомі ліків та зменшенням кількості небажаних взаємодій між самими ліками і ліками та їжею, а також уникнення поліпрагмазії. Орієнтована на пацієнта практика потребує постійного підвищення компетентності через розвиток професійної знань, практичних навичок і тим самим підвищення ефективності праці [3]. Не дивлячись на те, що БО є невід'ємним компонентом професійної сфери діяльності фармацевтів, дуже часто є причини, які в тій чи іншій мірі перешкоджають або обмежують реалізацію мети. Міжнародні дані свідчать, що уподобання форм БО та перешкоди для участі у них різняться: наприклад, на Близькому Сході популярні онлайн-курси через обмеження часу, у США та Європі – очні семінари та конференції [4,5,6]. Отже, актуальним є вивчення основних бар'єрів участі в БО фармацевтів в Україні з часу, коли набув чинності наказ МОЗ України від 16.04.2025 № 650 "Про затвердження Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я та внесення змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України", який затвердив новий порядок в системі підвищення кваліфікації з інтегруванням балів БПР та проведення атестації для працівників фармації [7].

Мета дослідження. Метою цього дослідження стала оцінка виявлення бар'єрів та обмежень щодо участі фармацевтів у програмах підвищення кваліфікації.

Методи дослідження. З березня по квітень 2026 року було проведено дослідження у якому прийняли участь фармацевти, які працюють у державному та приватному секторах, включно з лікувальними закладами та аптеками різної форми власності у 5 регіонах України. Учасників просили заповнити анкету з 14 відкритих запитань для оцінки ставлення до БО, а також питання щодо типів навчальної діяльності та бар'єрів, що ускладнюють участь у програмах підвищення кваліфікації.

Критеріями включення були професійна діяльність у закладах первинної, вторинної та третинної медичної допомоги, а критерієм виключення – добровільна відмова від участі. Для формування вибірки підготували список доступних закладів і відібрали двадцять шість державних лікувальних закладів та сімдесят приватних аптек.

У дослідженні було залучено 107 фармацевтів. Вибірка охоплювала великі міста та обласні центри України (Табл. 1). Учасники отримували друковані анкети для заповнення протягом двох тижнів, після чого дослідники їх збирали. Під час опитування фармацевтам пояснювали мету дослідження та гарантували добровільність та анонімність. Анкета була розроблена на основі валідованого інструменту для оцінки орієнтації медичних працівників на безперервне

навчання, а формулювання адаптовано для фармацевтів. Анкета містила як закриті, так і відкриті питання та була поділена на чотири розділи:

1. Ставлення фармацевтів до безперервної освіти
2. Вид та дата останньої участі у заходах безперервної освіти
3. Перешкоди для участі у безперервній освіті
4. Демографічні характеристики

Табл. 1

Розподіл закладів та учасників дослідження (n = 107)

Регіон	Державні лікувальні заклади	Приватні аптеки	Кількість учасників
Київський	8	20	39
Харківський	5	15	24
Львівський	5	15	22
Дніпровський	4	10	12
Одеський	4	10	10
Всього	26	70	107

Валідність анкети перевіряли через пілотне дослідження на п'яти фармацевтах із державного та приватного секторів. Дані пілотних досліджень не включалися до основного аналізу.

Результати дослідження. Загальна кількість опрацьованих анкет становила 107. Більшість респондентів працювали у державних лікувальних закладах – 79 особи (74 %). Приватний сектор був представлений 28 фармацевтами (26 %). Всі вони отримали освіту в Україні. Значна частина респондентів мала вік 21-29 років, а більша половина - середній вік, 30-39 років. За освітою 43 % (46 осіб з вищою освітою, фармацевти завідувачі та заступники завідувача аптеки) і 57 % мали середню спеціальну (61 асистент фармацевта). Серед всієї кількості фахівців було 106 жінок та один чоловік. Практично 80% працівників мали досвід роботи більш 10 років, з них від 5 до 10 років 38%. Детальні характеристики учасників наведено у таблиці 2.

Табл. 2

Характеристики учасників (n = 107)

Характеристика	Класифікація	Кількість учасників (%)
Вік (роки)	Медіана (мін–макс)	21–63
	21–29	36 (33,6 %)
	30–39	50 (46,7 %)
	40–49	15 (14,0 %)
	50+	6 (5,6 %)
Стать	Чоловік	1 (0,9%)

Характеристика	Класифікація	Кількість учасників (%)
	Жінка	106 (99,1%)
Рідна мова	Українська	99 (92,5 %)
	Інша	8 (7,5 %)
База освіти	Україна	107 (100 %)
Освіта/Посада	Вища / Фармацевт або завідувач	46 (43 %)
	Середня спец./Асистент фармацевта	61 (57 %)
Досвід роботи	<5 років	21 (19,6 %)
	5–10 років	41 (38,3 %)

Щодо типу та дати останнього заходу з підвищення кваліфікації у 2026 р., 27 % респондентів вже проходили навчання та частково набрали бали протягом останнього місяця, 13 % – проходили у період січень–березень, а 60 % ще не брали участь у жодному заході. Найпоширенішим типом заходу у 2026 р. були: конференція (59 % респондентів), семінар (41 %) та майстер-клас (21 %). Слід зауважити, що у 2025 році тільки 83 % фармацевтів (89 осіб) пройшли заходи БПР та набрали необхідні на рік 50 балів, тоді як 17 % (18 осіб) не змогли досягти необхідної кількості балів через нерегулярну участь у заходах БО. Відповіді учасників щодо типу та дати останнього заходу наведено у **таблиці 3**.

Табл. 3

**Тип заходу та термін останнього проходження заходу
з підвищення кваліфікації (n = 107)**

Показник	Категорія	Кількість учасників (%)
Участь у заходах БПР у 2026 р.	Протягом останнього місяця	29 (27 %)
	Останні 1–3 місяця	14 (13 %)
	Ще не брали участь	64 (60 %)
Пройшли заходи БПР та набрали 50 балів у 2025 р.	Так	89 (83 %)
	Ні	18 (17 %)
Тип заходу	Відвідування майстер-класу	22 (21 %)
	Відвідування семінару	44 (41 %)
	Відвідування конференції	63 (59 %)
Отримали сертифікат про участь та бали БПР у 2026 р.	Так	73 (68%)

Показник	Категорія	Кількість учасників (%)
	Ні	34 (32 %)

Значна частина фармацевтів не брала регулярної участі у семінарах, конференціях чи професійних зустрічах та не змогла набрати потрібну суму балів до кінця 2025 року, що підкреслює необхідність більшої доступності освітніх заходів. У 2026 році 68 % (73 особи) отримали сертифікати та бали БПР, інші 32 % (34 особи) ще очікують на сертифікати. Дані, що були отримані від респондентів підтверджують закономірність, що краща організаційна підтримка та інформованість про сучасні навчальні технології та ресурси, цифрові платформи дистанційного навчання та регулярність проведення дозволяють частіше брати участь у заходах підвищення кваліфікації.

Більшість фармацевтів погодилися, що безперервна освіта є ключовою для професійної компетентності, що відповідає загальним тенденціям у фармацевтичній освіті в Україні, де підвищення кваліфікації розглядається як необхідний елемент професійного зростання та адаптації до змін [2]. Водночас значна частина респондентів не брала участі у заходах БПР протягом останніх 3 місяців, що корелює з міжнародними спостереженнями щодо перешкод для участі у подібних заходах [8].

Як показали результати анкетування найпоширенішим бар'єром для участі у БО у нашому дослідженні виявилася нестача особистого часу, яку зазначили більшість респондентів 52 фахівця (49%).

На другому місці серед перешкод щодо проходження заходів БПР була відсутність інформування/своєчасного інформування та оголошень про заходи або програми БО від провайдерів, а також вимушена необхідність самостійного пошуку навчальних ресурсів (30 фахівців - 28 %).

На третьому місці (11 %) нерегулярність організації навчальних заходів. Ці три причини зі значним відривом були лідерами серед інших бар'єрів до проходження заходів БО.

Потім, за статистикою опитування розташувалися вартість участі у заходах (4 %) та брак персоналу (4 %), що пов'язаний з виїздом персоналу з України в інші країни.

Останній пункт призводив до підвищення робочого навантаження на працівника, втомив після роботи. Відповідно, відображалось не тільки до нестачі особистого часу, також значно знижувало мотивацію для проходження того чи іншого заходу БПР.

Слід звернути увагу, що Інші пункти анкети показали незначні результати. Дані дослідження наведено у **таблиці 4**.

Часто також згадувалися обмежений доступ до навчальних ресурсів та нерегулярна організація професійних заходів, що підтверджено в дослідженнях безперервного професійного розвитку фармацевтів, а також у вітчизняних спостереженнях щодо часу, мотивації та ресурсів як ключових бар'єрів.

Отже, результати цього дослідження підкреслюють необхідність подолання організаційних та ресурсних бар'єрів для розвитку безперервної освіти фармацевтів в Україні. Системна підтримка з боку провайдерів БО сприятиме підвищенню якості фармацевтичної практики та професійного розвитку кадрів у секторі охорони здоров'я.

Табл. 4

**Перешкоди для участі фармацевтів
у заходах підвищення кваліфікації (n = 107)**

Бар'єр	Кількість учасників (%)
Брак особистого часу	52 (49 %)
Відсутність інформування та оголошень про заходи про програми БО від провайдерів БПР/самостійний пошук	30 (28 %)
Відсутність мотивації	2 (2 %)
Складнощі з відпусткою / брак персоналу	4 (4 %)
Навчальні заходи організовуються нерегулярно	12 (11 %)
Вартість участі у заходах	5 (4 %)
Заходи нудні або стресові	1 (1 %)
Відсутність дистанційних методів навчання	0 (0 %)
Низька якість семінарів	1 (1 %)
Ускладнений доступ або недоступність до наукових ресурсів	0 (0 %)

Висновки. Безперервна освіта є необхідною для підтримки професійної компетентності фармацевтів і забезпечення якісної фармацевтичної допомоги. Ефективність БО залежить від багатьох факторів і у тому числі тих, які обмежують участь працівників фармації у цих заходах.

Незважаючи на позитивне ставлення фармацевтів до навчання, частота участі у заходах БО інколи обмежується низкою факторів.

Отримані дані, свідчать, що основними бар'єрами є нестача часу, відсутність інформування та оголошень про заходи від провайдерів БПР, необхідність вести самостійний пошук, нерегулярність проведення професійних заходів та підтверджують закономірність, що краща організаційна підтримка та інформованість про сучасні навчальні технології та ресурси, цифрові платформи дистанційного навчання, регулярність проведення дозволяють частіше брати участь у заходах підвищення кваліфікації. Це підкреслює необхідність стратегій, які стимулюватимуть залученість фармацевтів до БО.

Доцільними є заходи, що забезпечують доступ до дистанційних курсів та електронних ресурсів, організацію коротких практичних семінарів.

Впровадження цих підходів сприятиме підвищенню професійної компетентності, мотивації до навчання та якості фармацевтичної допомоги, закладаючи основу для ефективної національної системи безперервної освіти фармацевтів.

Список використаних джерел:

1. Міністерство охорони здоров'я України. Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників охорони здоров'я. Постанова КМУ від 14.07.2021 р URL: <https://moz.gov.ua/uk/bezperervnij-profesijnij-rozvitok> (дата звернення: 31.05.2026)
2. Avramenko M.O., Tkachenko N.O., Riabokon Yu.Yu., Bigdan O.A. Distance learning technologies at the postgraduate stage of professional development of pharmacists / *Current Issues of Pharmacy and Medicine: Science and Practice*. – 2021. – Т. 2. – Article 233105. doi.org/10.14739/2409-2932.2021.2.233105
3. Kireyev I., Zhabotynska N. Additional education as a way to increase qualification in people with professional experience / *Додаткова освіта як спосіб підвищення кваліфікації у людей з професійним досвідом / Science Rise: Pedagogical Education*. – 2020. – Т. 5, № 34. – Article 7. https://doi.org/10.31435/rsglobal_edu/2020.5.34.7
4. Lemay J., et al. Advancing pharmacy practice: Pharmacy services in the Middle East // *Int. J. Clin. Pharm.* – 2018. – Vol. 40, №5. – P. 1053–1061.
5. Alhomoud F., Alhomoud F., Alsufyani K., et al. Pharmacists' perceptions of continuing professional development in Saudi Arabia: A cross-sectional study // *BMC Med. Educ.* – 2020. – Vol. 20. – Article 379. – DOI: 10.1186/s12909-020-02206-w
6. Хансон А. Л. та ін. Pharmacists' perceptions of facilitators and barriers to lifelong learning. *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2007. Vol. 71, № 4. Art. 64. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC1959207/> (дата звернення: 31.05.2026).
7. Наказ МОЗ України від 16.04.2025 № 650 "Про затвердження Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я та внесення змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України" URL: <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukrayini-vid-16-04-2025-650-pro-zatverdzhennya-poryadku-provedennya-atestaciyi-pracivnikov-sferi-ohoroni-zdorov-ya-ta-vnesennya-zmin-do-deyakih-nakaziv-ministerstva-ohoroni-zdorov-ya-ukrayini> (дата звернення: 31.05.2026)
8. Abdel-Latif M.M., Al-Qarni A., Al-Mutairi A., et al. Pharmacists' perspectives on lifelong learning: A survey in the era of digital education // *Pharmacy Educ.* – 2022. – Vol. 22, №1. – P. 95–103. – DOI: 10.46542/pe.2022.221.95103